

Uchwała nr
Rady Powiatu Przemyskiego
z dnia

w sprawie przyjęcia Powiatowego Programu Działań Profilaktycznych mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie w Powiecie Przemyskim na lata 2022-2026

Na podstawie art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2022 , poz. 1526), w związku z art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2021, poz. 1249)

**Rada Powiatu Przemyskiego
uchwala, co następuje:**

§ 1

Przyjmuje się do realizacji Powiatowy Program Działań Profilaktycznych mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie w Powiecie Przemyskim na lata 2022-2026

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Przemyskiego

§ 3

Nadzór nad wykonaniem uchwały sprawować będzie Komisja Spraw Społecznych, Edukacji i Kultury Rady Powiatu Przemyskiego

§ 4

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Zarządu
Jan Pączek

Radca Prawny
Ewa Kocumarz
Rz-P-154

DYREKTOR
Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie
w Przemysku
mgr Jolanta Jabłońska

UZASADNIENIE

do Uchwały Rady Powiatu Przemyskiego w sprawie przyjęcia do realizacji Powiatowego Programu Działań Profilaktycznych mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie w Powiecie Przemyskim na lata 2022-2026

W związku z wynikającym z przepisów art. 6 ust.3 pkt. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2021, poz.1249) obowiązkiem opracowania i realizacji na szczeblu powiatowym powiatowego programu działań profilaktycznych mający na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie w Powiecie Przemyskim przedkłada się do zatwierdzenia przez Radę Powiatu Przemyskiego Powiatowy Program Działań Profilaktycznych mający na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie w Powiecie Przemyskim na lata 2022-2026.

DYREKTOR
Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie
w Przemyślu

mgr Jolanta Jabłońska

POWIATOWE CENTRUM POMOCY RODZINIE
W PRZEMYŚLU
PLAC DOMINIKAŃSKI 3
37-700 PRZEMYŚL

**POWIATOWY PROGRAM
DZIAŁAŃ PROFILAKTYCZNYCH
MAJĄCYCH NA CELU UDZIELENIE
SPECJALISTYCZNEJ POMOCY ,
ZWŁASZCZA W ZAKRESIE
PROMOWANIA I WDROŻENIA
PRAWIDŁOWYCH METOD WYCHOWAWCZYCH
W STOSUNKU
DO DZIECI W RODZINACH ZAGROŻONYCH
PRZEMOCĄ W RODZINIE
W POWIECIE PRZEMYSKIM
NA LATA 2022 - 2026**

PRZEMYŚL 2022 r.

Spis treści

Wstęp.....	3
I. Podstawy prawne Programu	3
II. Zjawisko przemocy wobec dzieci.....	4
II.1. Pojęcie krzywdzenia dzieci.....	7
II.2. Formy przemocy wobec dzieci.	9
II.3. Konsekwencje doświadczania przemocy w dzieciństwie	11
III. Cel główny i kierunki działań	13
IV. Przewidywane efekty realizacji Programu.....	16
V. Miejsce i czas trwania Programu.....	16
VI. Realizatorzy Programu.....	16
VII. Monitoring i ewaluacja Programu	17
Zakończenie.....	17

Wstęp

W rzeczywistości, w której żyjemy przemoc i agresja stały się zjawiskami powszechnymi, obejmującymi wszystkie środowiska społeczne i grupy wiekowe. Można nawet stwierdzić, iż te właśnie zjawiska należą do jednych z najbardziej znamiennych oznak współczesnego świata i to zarówno w makro jak i mikroskali.

Eskalacja przemocy w życiu społecznym poprzez przemoc rodziców wobec dzieci, dzieci wobec innych dzieci, postępująca znieczulica społeczna, skłania do skupienia większej uwagi na rodzinie. Rodzina jest bowiem dla dziecka najważniejszym środowiskiem, które kształtuje fundament jego osobowości. Jeżeli codzienne relacje, sposób postępowania z dzieckiem czy też egzekwowanie zachowań sprowadza się do przemocy, utwierdza się ono w przekonaniu, że taki model postępowania jest właściwy.

Pomimo faktu, iż obserwujemy obecnie narastanie i rozszerzanie się przemocy we wszystkich niemal sferach życia społecznego, to jednak nadal nie ma jednego, ujednoliconego i sprecyzowanego jej pojęcia. Liczne próby idące w tym kierunku, a podejmowane zarówno na gruncie psychologii, socjologii, pedagogiki, jak i wielu innych nauk nie dały, jak dotąd pozytywnych rezultatów. Można nawet zaryzykować stwierdzenie, iż również w przyszłości nie należy spodziewać się stworzenia jednej zadawalającej definicji przemocy.

Jest to pojęcie wymagające stałej aktualizacji, ze względu na różny sposób jej postrzegania, zależnie od warunków społecznych oraz wzorów i norm kulturowych. Biorąc pod uwagę zmienność czasową, można dojść do wniosku, iż na przestrzeni wieków zmieniały się normy obyczajowe, standardy postępowania z dzieckiem, tradycja wychowawcza i poglądy na istotę wychowania. Nie bez znaczenia pozostaje również i to, że przemoc należy do tej klasy zjawisk, które trudno ulegają ujawnieniu i nie poddają się na ogół bezpośredniej obserwacji. Milczenie ofiar, często z powodu wstydu, upokorzenia czy obawy przed reakcją otoczenia, skutkują brakiem dostatecznego rozpoznania co do jej zakresu i form.

I. Podstawy prawne Programu

Potrzeba opracowania Powiatowego programu działań profilaktycznych mających na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci,

szczególnie w rodzinach zagrożonych przemocą w Powiecie Przemyskim, wynika z art. 6 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021 poz. 1249)

Podstawę prawną do opracowania Programu stanowią następujące dokumenty:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r.(Dz.U. z 1997 Nr 78 poz. 483 z późn. zm.)
- Konwencja o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989r. (Dz.U. z 1991r. Nr 120 poz.526 z późn. zm.)
- Ustawa z dn. 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2022r. poz. 447 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2021 poz. 1249)
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2021 r. poz. 2268 z późn. zm.)
- Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022 przyjęty Uchwałą Nr 183 Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2021r.

Mimo, że wszystkie dzieci mają prawo do szczególnej troski i pomocy, wyżej wymienione akty prawne wyróżniają te, które żyją w trudnych warunkach rodzinnych i do nich kierują szereg działań profilaktycznych, interwencyjnych i wspierających. Samorządy wszystkich szczebli, w tym samorząd powiatowy powinny wspierać rodziców w działaniach na rzecz właściwego zabezpieczenia potrzeb dzieci, powinny tak kreować lokalną politykę społeczną i rodzinną, aby sprzyjała ona zapewnieniu w możliwie maksymalnym zakresie odpowiednich warunków życia i rozwoju dziecka.

II. Zjawisko przemocy wobec dzieci

Rodzina jest podstawowym środowiskiem wychowawczym dziecka, mającym fundamentalny wpływ na jego rozwój i funkcjonowanie. To w niej dziecko uczy się podstawowych umiejętności życiowych, kształtuje swoją osobowość, tożsamość, wzorce zachowań, nabiera przekonań o świecie, wartościach i zasadach nim rządzących. Postrzega się ją jako system charakteryzujący się specyficznymi relacjami, określoną dynamiką i granicami oraz określonym sposobem komunikacji, sprawowania kontroli i władzy, a także określonym układem pełnionych ról,

sposobem osiągania różnych celów, zmagania się z trudnościami oraz radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych.

Rodzina jest tym środowiskiem, w którym powstaje nowe życie. Rodzi się w nim i wzrasta istota ludzka podlegająca prawom biologicznym i społecznym, kształtowana przez oddziaływania wychowawcze rodziców. Rodzina stanowi dla dziecka najlepsze naturalne środowisko, w którym otoczone indywidualną opieką ma możliwość zaspakajania swoich potrzeb, dzięki czemu może się prawidłowo rozwijać. W prawidłowo funkcjonującej rodzinie dziecko czuje się dobrze, bezpiecznie, jest pewne siebie, ufne wobec rodziców, a także otwarte i ufne wobec innych ludzi, zachowuje się przy tym swobodnie i jest aktywne i wytrwałe w działaniu. Atmosfera, w jakiej toczy się wychowanie oraz ogół środków wychowawczych, a także sposób odnoszenia się do dziecka składają się na określony styl wychowania. Najczęściej wyróżniane style wychowania to:

- styl demokratyczny, którego główną zasadą jest wzajemne poszanowanie praw wszystkich członków rodziny,
- styl autokratyczny, który ma charakter konserwatywny i jest oparty na autorytecie przemocy,
- styl liberalny, w którym rodzice pozwalają dziecku na nadmierną swobodę.

Ze stylami wychowania łączą się postawy rodzicielskie, które coraz częściej sprowadza się do sześciu wymiarów: akceptacja, odrzucenie, autonomia, nadmierne ochranianie, nadmierne wymagania, niekonsekwencja. Dobry rodzic jest opiekuńczy, troskliwy, wrażliwy na potrzeby i możliwości dziecka, wspiera jego rozwój, jest konsekwentny, wyznacza dziecku granice, nie stosuje wzmocnień negatywnych. Nieprawidłowa postawa rodzicielska oraz styl wychowania może rodzić w dziecku agresję lub wywoływać bezradność, uległość i powierzchowne traktowanie norm i wartości. Rodzina, która nie potrafi sprostać obowiązkom wobec dzieci oraz nie pozwala na zaspokojenie potrzeb, niezbędnych do prawidłowego rozwoju określana jest mianem rodziny dysfunkcyjnej. Najczęściej prawidłowemu funkcjonowaniu rodziny zagrażają takie zjawiska patologiczne jak:

- alkoholizm, inne uzależnienie lub choroba psychiczna w rodzinie,
- przemoc fizyczna lub/i psychiczna, seksualna,
- psychiczne opuszczenie dzieci (nieobecność emocjonalna rodzica), chłód emocjonalny,
- czynne odrzucanie i dewaluowanie dziecka,

- nadużycia emocjonalne, czyli używanie dziecka przez dorosłego do zaspokajania swoich potrzeb emocjonalnych (np. czynienie z niego powiernika spraw dorosłych, tworzenie koalicji z dzieckiem przeciw drugiemu rodzicowi),
- stawianie nieadekwatnych do rozwoju i możliwości dziecka wymagań
- infantylizowanie dziecka lub żądanie spełniania nadmiernych, perfekcjonistycznych oczekiwań,
- przerost sztywnych wymagań,
- nadopiekuńczość i nadmierna kontrola.

Każde z wyżej wymienionych zjawisk negatywnie wpływa na funkcjonowanie dziecka, największe problemy stwarza alkoholizm i narkomania rodzica, przemoc we wzajemnych relacjach, wykorzystywanie oraz zaniedbywanie dziecka.

Przemoc domowa to działanie lub zaniechanie, dokonywane w ramach rodziny przez jednego z jej członków przeciwko pozostałym, z wykorzystaniem istniejącej lub stworzonej przez okoliczności przewagi siły lub władzy, godzące w ich prawa lub dobra osobiste, a w szczególności w życie lub zdrowie (fizyczne bądź psychiczne), powodujące u nich szkody lub cierpienie.

Przemoc objawia się najczęściej w czterech wymiarach:

- przemoc fizyczna,
- przemoc psychiczna,
- nadużycie seksualne,
- zaniedbywanie.

Dzieci wychowujące się w rodzinach, gdzie występuje przemoc, narażone są na dwa rodzaje niszczących doświadczeń. Pierwsze dotyczy dzieci, które są bezpośrednimi ofiarami przemocy, drugie zaś dzieci, które są świadkami przemocy. Na podwójne niebezpieczeństwo narażone są dzieci, które same doświadczają przemocy i są jej świadkami. Żyjąc w ciągłym lęku i poczuciu zagrożenia, dziecko doznaje szeregu urazów, z których najbardziej destrukcyjne to: obawa o życie i zdrowie swoje i rodziny, poczucie winy i odpowiedzialności za przemoc, bezradność, ambiwalencja uczuć w stosunku do rodziców, brak zaufania do dorosłych, urazy fizyczne. Doświadczanie przemocy może prowadzić także do kłopotów w szkole, zamiany ról, kiedy to dziecko zmuszone jest do pełnienia roli osoby dorosłej, opóźnień w rozwoju, zaburzeń mowy, dolegliwości związanych ze stresem.

Długotrwałe następstwo doświadczanej przemocy owocuje utratą poczucia bezpieczeństwa, które jest niezbędne do prawidłowego rozwoju dziecka, a później osoby dorosłej.

Przemoc w rodzinie może być:

- jawna – kiedy przypadki znęcania się nad dzieckiem zostają odnotowane w policyjnych raportach i rozpatrzone przez sądy. Ujawnienie tego rodzaju nadużyć dochodzi zwykle przypadkowo, w sytuacji poważnego zagrożenia, a nawet utraty życia;

- ukryta, do której dochodzi w czterech ścianach domu, a jej ofiarami są głównie dzieci, a więc najślabi, niemogący się bronić.

Bardzo trudna, czasem wręcz dramatyczna jest sytuacja dziecka w takiej rodzinie, doznającego krzywdy od osób mu najbliższych, które powinny zapewnić mu miłość i poczucie bezpieczeństwa. Dziecko takie najczęściej milczy i pozostaje samotne. Nie szuka pomocy u nauczycieli, odpowiednich instytucji czy chociażby sąsiadów. Poza tym na przestrzeni kilkunastu lat znacznie zwiększyła się społeczna izolacja rodzin w środowiskach wiejskich i nawet najbliżsi sąsiedzi często nie mają pojęcia o tym, jakie dramaty dziecięce rozgrywają się w sąsiednich domach, w przypadkach uzasadnionych podejrzeń nie chcą ingerować, obawiając się dodatkowych kłopotów i usprawiedliwiając się prawem do prywatności.

Największą trudnością w rozpoznawaniu przemocy wewnątrzrodzinnej są trudne bądź nawet niemożliwe do uchwycenia rzeczywiste rozmiary tego zjawiska. W Polsce przemoc w rodzinie jest przestępstwem ściganym przez prawo, jednakże do ujawnienia aktów przemocy dochodzi zwykle przypadkowo, w sytuacjach skrajnych, często zagrażających życiu dziecka.

Konieczne staje się podejmowanie działań edukacyjnych i profilaktycznych wobec uczniów, rodziców i nauczycieli, skutkujących minimalizowaniem źródeł przemocy.

II.1. Pojęcie krzywdzenia dzieci

1. Krzywdzenie dziecka to zamierzone lub niezamierzone działanie lub zaniechanie osoby dorosłej, które negatywnie wpływa na zdrowie dziecka jego rozwój fizyczny lub psychospołeczny.

2. Krzywdzenie lub maltretowanie dziecka to wszystkie formy fizycznego i/lub emocjonalnego złego traktowania, zaniedbania, wykorzystania seksualnego lub komercyjnego, doznane od osoby odpowiedzialnej za dziecko.

3. Krzywdzenie dziecka to każde działanie bądź jego zaniechanie ze strony rodzica lub opiekuna, które powoduje śmierć, poważne uszkodzenie ciała lub krzywdę emocjonalną, wykorzystanie seksualne, a także każde działanie lub jego zaniechanie powodujące ryzyko doznania przez dziecko poważnej krzywdy.

Przyczyny krzywdzenia dziecka

Krzywdzenie dziecka jest uwarunkowane wieloma czynnikami. Poważne znaczenie w zaniedbywaniu i krzywdzeniu dziecka ma kryzys rodzinny, a także warunki ekonomiczne, ale nie są one jedyną i bezpośrednią przyczyną występowania tego zjawiska. Znany i potwierdzony danymi liczbowymi jest fakt, że krzywdzenie dziecka często występuje w tych rodzinach, w których rodzice byli krzywdzeni w dzieciństwie. Istnieją pewne szczególne uwarunkowania, które wywołują negatywne działania wobec dziecka. Zależą one od rodziców, rodziny, jak też samego dziecka. Przyjęto określać je, jako czynniki ryzyka.

Istnienie czynników ryzyka nie jest jednoznaczne z pojawieniem się krzywdzenia, ale stanowi poważne zagrożenie bezpieczeństwa dziecka. Prawdopodobieństwo wystąpienia krzywdzenia dziecka jest tym większe, im większa jest liczba tych czynników.

Do czynników ryzyka zalicza się:

Ze strony dziecka:

- Dziecko niechciane, dziecko nieślubne, dziecko kalekie i przewlekle chore, dziecko urodzone z wagą poniżej 2000 gram i przez długi czas rozdzielone z matką.

Ze strony rodziców:

- Choroby umysłowe, zaburzenia osobowości, narkomania, alkoholizm, prostytutka, karalność za przestępstwa, niedojrzałość psychiczna i bardzo młody wiek.

Ze strony rodziny:

- Sytuacje krytyczne w układzie rodziny, związki, w których tylko matka lub ojciec jest rodzicem, trudności w karierze zawodowej i finansowej, sytuacje zagrażające utratą pozycji życiowej (przełomy i trudności ekonomiczne, bezrobocie, choroby), zła adaptacja do nowych warunków bytowych.

Skutki krzywdzenia dziecka

Najbardziej krytycznym wiekiem, kiedy dziecko jest narażone na krzywdzenie jest okres między 3 miesiącem życia, a 4 rokiem życia. Dzieci krzywdzone w tym wieku są najczęściej hospitalizowane, ponieważ podatność na uszkodzenia ciała jest dużo większa niż w późniejszym okresie życia.

Skutki krzywdzenia mogą być doraźne lub trwałe. Wyróżnia się w ich kwalifikacji skutki bezpośrednie i odległe. Wśród bezpośrednich najbardziej tragicznym jest śmierć dziecka w wyniku doznanych urazów. Do odległych zalicza się te, które trwale zaburzają rozwój fizyczny i psychiczny dziecka. Mogą to być np. okaleczenia, prowadzące do kalectwa lub trwałe uszkodzenia układu nerwowego oraz zaburzenia rozwoju umysłowego, emocjonalnego i społecznego. U małych dzieci, które były krzywdzone w pierwszych trzech latach życia, obserwuje się zaburzenia motoryki, mowy, procesów poznawczych, zdolności uczenia się. Reakcjami na krzywdzenie mogą być: nadpobudliwość, impulsywność i agresja, a także zaburzenia nerwicowe. W sytuacjach skrajnych mogą wystąpić reakcje psychotyczne.

II.2. Formy przemocy wobec dzieci

Przemoc fizyczna

Przemoc fizyczna jest najłatwiej rozpoznawalna. Stosowana jest przez rodziców wobec dziecka niejednokrotnie jako podstawowy środek dyscyplinujący.

Najczęściej przytaczana definicja przemocy fizycznej to wszelkiego rodzaju zachowania agresywne odnoszące się do ciała dziecka - począwszy od klapsów czy szarpnięć, a skończywszy na faktycznym fizycznym maltretowaniu dziecka obejmującym jego katowanie z użyciem narzędzi czy różnych sposobów.

Przemoc fizyczna jest w miarę łatwa do zauważenia i rozpoznania. Najczęściej przyjmuje postać zewnętrznych obrażeń.

Rodzice i opiekunowie dzieci często tłumaczą swoją brutalność wymierzaniem kary za nieposłuszeństwo dziecka. W takim postępowaniu nie stosują przemyślanego systemu nagród. Na ogół zastanawiają się, jak ograniczyć swobodę dziecka i zmusić je do posłuszeństwa. Stosowanie przemocy fizycznej, a szczególnie wobec dziecka, jest z jednej strony demonstracją przewagi i siły, z drugiej jednak oznaką bezsilności rodziców i opiekunów. Jest wyrazem ich agresji wywołanej nieumiejętnością innego sposobu rozwiązania krótko- lub długotrwałego problemu wychowawczego.

Dzieci doświadczające przemocy fizycznej są przeważnie lękliwe i wycofane. Z drugiej zaś strony mogą być hałaśliwe i agresywne, a w zachowaniach mogą przejawiać wysoki poziom napięcia emocjonalnego. Często też przenoszą wzorzec reakcji rodziców na swoje najbliższe otoczenie - rodzeństwo, rówieśników.

Przemoc psychiczna

Przemoc psychiczna zwana jest też emocjonalnym krzywdzeniem. W jej zakres

wchodzą takie zachowania, jak: odrzucenie emocjonalne, brak wsparcia i zainteresowania dzieckiem, ignorowanie i szykanowanie go, a także różne formy nadopiekuńczości, nadmierne kontrolowanie, wywieranie presji psychicznej, wzbudzanie poczucia winy oraz nieposzanowanie godności i prywatności dziecka. Jest to więc przemoc, która polega na niszczeniu słowem, co wywołuje takie negatywne przeżycia, jak: strach, obawa, poczucie niesprawiedliwości, bunt, chęć zemsty, a nawet uczucie bycia niekochanym, niechcianym, odrzuconym.

Psychiczne krzywdzenie nie pozostawia śladów na ciele, ale wywołuje negatywne przeżycia, które z kolei – doznawane zbyt często mogą prowadzić do zaburzenia wizerunku własnej osoby. Niejednokrotnie bywa, że przemoc psychiczna towarzyszy fizycznemu krzywdzeniu.

Dzieci psychicznie maltretowane nie wzbudzają często niczyjego zainteresowania. Pozornie mają bowiem zapewnione warunki wzrostu i rozwoju. Są nakarmione, ubrane, sprawiają wrażenie, że rodzice się o nie troszczą i darzą je życzliwością. Niewidoczne jest jednak to, że ich psychika doznaje ciosów, które niejednokrotnie pozostawiają trwałe ślady w osobowości

Wykorzystywanie seksualne

Problem seksualnego wykorzystywania dziecka istnieje i narasta w społeczeństwie. Socjologowie uważają, że co najmniej 10% dzieci w wieku 6-12 lat jest wykorzystywanych seksualnie, co oznacza, że przeciętnie w każdej klasie szkolnej przynajmniej jeden uczeń ma takie doświadczenia.

Wykorzystywanie seksualne dziecka polegające na włączaniu dziecka w aktywność seksualną z dorosłym jest powszechnie oceniane negatywnie, co znajduje swój wyraz zarówno w treści norm obyczajowych, jak i prawnych. Przejawy seksualności u dzieci są wprawdzie prawidłowością rozwojową, ale w żadnej mierze nie usprawiedliwiają relacji seksualnej osoby dorosłej z dzieckiem. Nigdy bowiem nie jest to relacja symetryczna w wymiarze rozumienia istoty takich zachowań i świadomego decydowania o nich – dorosły zawsze ma przewagę nad dzieckiem.

Zjawisko wykorzystywania seksualnego dzieci trudno zdiagnozować i opisać ze względu na brak wystarczających danych. Ujawnieniem kontaktów seksualnych dorosłych z dziećmi nie są zainteresowani zarówno sprawcy, jak i ofiary, choć oczywiście powody utrzymywania tego w tajemnicy są różne. W Polsce głównym źródłem oficjalnych danych na temat skali zjawiska wykorzystywania seksualnego dzieci są statystyki policyjne i sądowe dotyczące liczby pokrzywdzonych. Nieliczne

programy profilaktyczne i kampanie edukacyjne koncentrują się głównie na zachęcaniu ofiar wykorzystywania seksualnego i osób, które podejrzewają, że dziecko jest wykorzystywane do ujawniania i zgłaszania takich przypadków. Natomiast bardzo mało uwagi poświęca się działaniom prewencyjnym adresowanym zarówno do potencjalnych ofiar, jak i do potencjalnych sprawców, zanim dojdzie do wykorzystania dziecka. Z oczywistych względów działania takie powinny być głównym wymiarem zintegrowanej strategii przeciwdziałania wykorzystywaniu seksualnemu dzieci.

Zaniedbywanie

Zaniedbywanie — obok przemocy fizycznej, psychicznej i wykorzystywania seksualnego — jest jedną z form krzywdzenia. Zaniedbywanie dziecka to chroniczne lub incydentalne niezaspokajanie jego podstawowych potrzeb i/lub nierespektowanie podstawowych praw, powodujące zaburzenia jego zdrowia i/lub trudności w rozwoju. Wiele definicji zaniedbywania odnosi się przede wszystkim do kwestii zaspokojenia potrzeb.

Zaniedbanie najczęściej odnosi się do zachowania rodziców lub opiekunów, ale należy także do zachowań innych osób, które zobowiązane są do opieki, wychowania troski i ochrony dziecka, a więc relacji dziecka z osobą, która jest za nie odpowiedzialna: opiekun, wychowawca, nauczyciel, lekarz itd. Zaniedbywanie może mieć charakter trwałej postawy, uporczywych zachowań albo też incydentalnego, ale brzemienne w skutkach wydarzenia, które przyniosło szkodę dziecku.

Zaniedbywanie występuje wtedy, gdy dziecko przebywa w warunkach niekorzystnych, negatywnie wpływającym na jego rozwój fizyczny i psychiczny. Z jednej strony zaniedbywanie obejmuje niekorzystne zachowania rodziców, z drugiej natomiast nierealizowanie zachowań korzystnych. Zaniechanie pożądaných zachowań może być wynikiem wyboru dokonanego przez rodziców i występuje np. w sytuacji, kiedy rodzice nie zajmują się dzieckiem, mimo posiadanych możliwości. Równocześnie można mówić o zaniechaniu, gdy jest ono efektem braku tych możliwości.

II.3 Konsekwencje doświadczania przemocy w dzieciństwie

Wszystkie przejawy złego traktowania dziecka, czyli przemoc fizyczna, psychiczna, zaniedbywanie i seksualne wykorzystywanie nie pozostają bez wpływu na kształtującą się jego osobowość. Maltretowanie dziecka w jakikolwiek sposób

zawsze przynosi negatywne skutki, które wypaczają rozwój jednostki i pozostawiają trwały ślad w jej psychospołecznym funkcjonowaniu.

Skutki mogą być zarówno fizyczne, powstałe w wyniku stosowania dotkliwych kar fizycznych oraz psychiczne będące konsekwencją psychicznego dręczenia. Skutki fizyczne, jak i psychiczne mogą być bezpośrednie i bardziej odległe, dające o sobie znać nieraz i przez całe życie człowieka. Zaburzają one bowiem przebieg socjalizacji i utrudniają przez to prawidłowe funkcjonowanie niemal we wszystkich dziedzinach życia. W medycynie, psychologii i innych naukach zajmujących się problemem przemocy wszystkie te następstwa oznacza się pojęciem „zespołu maltretowanego dziecka”. Do zespołu maltretowanego dziecka prowadzi w skrajnym przypadku przemoc fizyczna. Złamania kończyn, uszkodzenia narządów wewnętrznych i inne obrażenia fizyczne stanowią jej bezpośrednie skutki. Ponieważ jednak stosowanie przemocy fizycznej zawsze łączy się z cierpieniami psychicznymi, to bardziej odległymi jej konsekwencjami są zaburzenia osobowościowe.

Fizyczne skutki, występujące w następstwie fizycznej przemocy są na ogół bezpośrednie i krótkotrwałe (np. siniaki, otarcia naskórka itp.). Nie dotyczy to jednak skrajnych form tej przemocy, które prowadzą także do skutków bardziej odległych (w przypadku np. urazów mózgu, poważnych złamań, prowadzących do kalectwa i niepełnosprawności).

Stosowanie przemocy wobec dzieci, szczególnie przez bliskie im osoby, może prowadzić do konsekwencji bezpośrednich, takich jak obrażenia fizyczne czy nawet śmierć, ale też do poważnych zaburzeń rozwoju psychicznego i społecznego dzieci. Badania wykazały, że ekspozycja na krzywdzenie w dzieciństwie jest powiązana ze zwiększonym ryzykiem bycia ofiarą lub sprawcą przemocy, depresji, lęków, prób samobójczych oraz podejmowaniem ryzykownych zachowań w późniejszym życiu, np. uzależnień czy ryzykownych zachowań seksualnych.

Długofalowe konsekwencje stosowania przemocy wobec dzieci obserwuje się już na poziomie biologicznym – zmian w budowie mózgu. Na podstawie analiz skanów mózgów osób, które doświadczyły lub nie doświadczyły przemocy w dzieciństwie, stwierdzono, że w mózgach osób bitych są znaczące ubytki komórek istoty szarej (czyli tej, która buduje korę mózgową) szczególnie w obszarze odpowiedzialnym za pamięć oraz kontrolę poznawczą. Wyjaśnia to, dlaczego dzieci doświadczające przemocy mają problemy z nauką lub stają się bardziej agresywne lub – przeciwnie – bardzo uległe, zwłaszcza w sytuacjach stresowych.

Przemoc psychiczna zostawia ślady w psychice dziecka porównywalne do przemocy fizycznej, jeśli nawet nie głębsze, a jednocześnie niewidoczne dla innych, co utrudnia zapewnienie dziecku odpowiedniego wsparcia. Szczególnie długotrwałe krzywdzenie psychiczne może zaburzać rozwój dziecka na wielu obszarach: społecznym, emocjonalnym i poznawczym.

Dzieci, które doświadczają nawracających epizodów przemocy emocjonalnej, często dorastają w poczuciu winy i mają niską samoocenę. Szczególnie poważne konsekwencje może mieć maltretowanie psychiczne przez matkę.

Jest coraz więcej badań, które pokazują wiele długofalowych skutków ekspozycji na krzywdzenie emocjonalne w dzieciństwie. Co więcej, w jednym z badań wykazano, że skutki przemocy emocjonalnej mogą się różnić w zależności od jej formy: dzieci, które były wielokrotnie terroryzowane przez opiekunów, mają tendencję do lęków i dolegliwości somatycznych w dorosłości, natomiast te, które były ignorowane i zaniedbane emocjonalnie, mogą rozwijać osobowość chwiejną emocjonalnie typu borderline.

Doświadczanie przemocy w dzieciństwie lub bycie świadkiem przemocy w rodzinie silnie wpływa też na stosowanie przemocy w życiu dorosłym wobec własnych dzieci.

III. Cel główny i kierunki działań

Wyznaczony cel będzie realizowany poprzez następujące działania:

Zadanie	Działanie	Realizator	Wskaźniki	Źródła finansowania
Zwiększenie świadomości społecznej w zakresie zagrożeń płynących z przemocy w rodzinie	Rozpowszechnianie materiałów informacyjno – edukacyjnych na temat skutków działań przemocowych, promujących postawy społeczne pozbawione przemocy.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Przemyśle, Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Korytnikach Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna dla Powiatu Przemyskiego	Ilość opublikowanych materiałów	Środki własne i zewnętrzne

	<p>Warsztaty dla uczniów „Miej moc by przerwać przemoc” mające na celu kształtowanie aktywnej postawy i reagowania wobec przejawów przemocy rówieśniczej.</p> <p>Program psychoprophylaktyczny” Zadbaj o zdrowie psychiczne..” mający na celu prowadzenie edukacji dotyczącej ochrony zdrowia psychicznego wśród dzieci i młodzieży, rodziców i nauczycieli.</p> <p>Cykl 2 spotkań warsztatowych „Bezpieczni w sieci „ na temat bezpiecznego korzystania z Internetu, zapoznania z zagrożeniami i możliwościami płynącymi z nowoczesnej technologii.</p>	<p>Poradnia Psychologiczno –Pedagogiczna, dla Powiatu Przemyskiego</p> <p>Poradnia Psychologiczno –Pedagogiczna, dla Powiatu Przemyskiego</p> <p>Poradnia Psychologiczno –Pedagogiczna, dla Powiatu Przemyskiego</p>	<p>Ilość udzielonych porad i wsparcia</p> <p>Ilość udzielonych porad i wsparcia</p> <p>Ilość udzielonych porad i wsparcia</p>	<p>Środki własne i zewnętrzne</p> <p>Środki własne i zewnętrzne</p> <p>Środki własne i zewnętrzne</p>
<p>Udzielanie pomocy i wsparcia rodzinie, wykazującej problemy opiekuńczo - wychowawcze</p>	<p>Zwiększenie dostępności do specjalistycznych form pomocy dla rodzin wymagających wsparcia w pełnieniu funkcji opiekuńczo – wychowawczych</p> <p>Grupa terapeutyczna dla nastolatków (VI-VIII klasa) doświadczających obniżenia nastroju, trudności w relacjach rówieśniczych i rodzinnych, przejawiających dezadaptacyjne zachowania. Pomocą objęci są również rodzice w formie konsultacji, porad, psychoedukacji. Obecnie planowane są:</p>	<p>Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Przemysłu, Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Korytnikach</p> <p>Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna dla Powiatu Przemyskiego</p>	<p>Ilość udzielonych porad i wsparcia</p> <p>Ilość udzielonych porad i wsparcia</p>	<p>Środki własne i zewnętrzne</p> <p>Środki własne i zewnętrzne</p>

	- Grupa warsztatowa dla rodziców małych dzieci mająca na celu rozwijanie kompetencji wychowawczych „Zrozumieć malucha”	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna dla Powiatu Przemyskiego	Ilość udzielonych porad i wsparcia	Środki własne i zewnętrzne
	- Cykl prelekcji dla rodziców na temat prawidłowego rozwoju psychoruchowego dzieci „Kamienie milowe”.	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna dla Powiatu Przemyskiego	Ilość udzielonych porad i wsparcia	Środki własne i zewnętrzne
	Prowadzenie zajęć warsztatowych dla rodziców z rodzin zagrożonych przemocą, bądź przejawiających problemy wychowawcze, mających na celu promocję i edukację, oraz stosowanie prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci.	Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Korytnikach	Ilość udzielonych porad i wsparcia	Środki własne i zewnętrzne
	Prowadzenie zajęć edukacyjnych, korekcyjnych, zawierających elementy treningu, zastępowania agresji dla rodziców (szczególnie kobiet), wykazujących zachowania przemocowe wobec członków rodziny, a szczególnie dzieci	Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Korytnikach	Ilość udzielonych porad i wsparcia	Środki własne i zewnętrzne
Podejmowanie działań profilaktyczno-edukacyjnych w środowisku dzieci i młodzieży	Rozpowszechnianie programów profilaktycznych, prelekcje, wykłady, warsztaty psychoedukacyjne dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie	szkoły powiatowe, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna	Ilość programów, ilość pogadanek, ilość uczestników	Środki własne i zewnętrzne
	Prowadzenie zajęć w szkołach mających na celu wprowadzenie mediacji rówieśniczych jako alternatywnych form rozwiązywania konfliktów	Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Korytnikach	Ilość programów, ilość pogadanek, ilość uczestników	Środki własne i zewnętrzne

Dotychczasowe doświadczenia wskazują na dużą potrzebę wsparcia rodzin naturalnych przed pojawieniem się problemów. Niestety obecnie pomoc przychodzi za późno, bo dopiero na etapie pogłębiającego się kryzysu rodziny. Należy zatem

dążyć do stworzenia systemu, który nie dopuści do takich sytuacji, oferującego szereg działań profilaktycznych, zapobiegających kryzysowi rodziny.

IV. Przewidywane efekty realizacji Programu

Do przewidywanych efektów zaliczyć należy:

1. Zwiększenie świadomości społecznej w kwestii zagrożeń płynących z przemocy w rodzinie,
2. Poprawa postaw społecznych wobec zjawiska przemocy w rodzinie,
3. Poprawa wydolności wychowawczej rodzin dotkniętych oraz zagrożonych przemocą domową,
4. Poprawa warunków rozwoju dzieci i młodzieży w rodzinach dotkniętych oraz zagrożonych przemocą domową,
5. Pomoc rodzinom w rozwiązywaniu problemów wynikających z sytuacji kryzysowej,
6. Wzrost poczucia bezpieczeństwa osób dotkniętych i zagrożonych przemocą domową,
7. Wzrost wiedzy i kompetencji osób zaangażowanych w pracę z rodziną w szczególności dotkniętą lub zagrożoną przemocą domową

V. Miejsce i czas trwania Programu

Powiatowy Program działań profilaktycznych mających na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie w Powiecie Przemyskim realizowany będzie w latach 2022 – 2026 na terenie Powiatu Przemyskiego. Zadania zaplanowane do realizacji będą prowadzone w formie ciągłej.

VI. Realizatorzy Programu

Warunkiem zwiększenia efektywności działań prowadzonych w ramach niniejszego Programu jest zacieśnienie i utrwalenie współpracy pomiędzy podmiotami działającymi w zakresie profilaktyki antyprzemocowej.

Koordynatorem Programu jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Przemyślu. Pozostali realizatorzy Programu to:

1. Poradnia Psychologiczno - Pedagogiczna dla Powiatu Przemyskiego,
2. Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Korytnikach,

3. Powiatowy Zespół do Spraw Interwencji Kryzysowej działający w strukturach PCPR,
4. szkoły powiatowe.

VII. Monitoring i ewaluacja Programu

Monitorowanie Programu będzie prowadzone w systemie ciągłym, poprzez sprawdzanie zakresu zadań i ich skuteczności. Ewaluację Programu prowadzić będzie Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Przemyśle w oparciu o informacje uzyskane od pozostałych realizatorów. Informacje o realizacji Programu przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie będą składane przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w formie rocznego sprawozdania z działalności jednostki.

Zakończenie

Powiatowy program profilaktyczny w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie w Powiecie Przemyskim został opracowany z myślą o lokalnej społeczności. Analizując dane zarówno Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, jak i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie na terenie Powiatu Przemyskiego każdego dnia wielu dorosłych; rodziców, opiekunów jak również dzieci znajduje się w sytuacji, w której może skrzywdzić drugiego człowieka. Wiele tych sytuacji można uniknąć, zminimalizować skutki zachowań przemocowych właśnie dzięki profilaktyce i uświadamianiu społeczności, że zmiany należy zaczynać od siebie, od budowania prawidłowych relacji z otoczeniem, a w pierwszej kolejności z najbliższą rodziną. Każda forma przemocy powinna budzić społeczne potępienie i sprzeciw, a w szczególności ta określana często mianem skutecznej metody wychowawczej i kierowana do najmłodszych i najsłabszych dzieci.

Niezaprzeczalny jest fakt, że szerzenie się zjawiska przemocy w rodzinie powoduje narastanie problemów społecznych. Dlatego zapobieganie przemocy nie może przybierać formy jedynie profilaktyki wtórnej oddziałującej na skutki, ale zachodzi konieczność poszukiwania takich rozwiązań, które poprzez profilaktykę pierwotną mogą wpłynąć na ograniczenie przyczyn stosowania przemocy wobec dzieci, aby w życiu dorosłym nie powielały zachowań przemocowych.